

تربیت دینی کودکان در دوره پیش از دبستان

نسرین تهذیبی
امیر جوادنیا

مقدمه

آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان، از دیرباز در کشور ما به عنوان مرحله‌ای از آموزش مطرح بوده است. یعنی از همان زمانی که برنامه‌ریزی در امر تعلیم و تربیت کودکان در دوره دبستان به طور جدی مورد توجه قرار گرفت، مسئله تعلیم و تربیت کودکان در سال‌های اولیه پیش از دبستان نیز، که باید آن را سال‌های سازندگی و تشکیل دهنده بسیاری از صفات و ویژگی‌های کودک نامید، از اهمیت خاصی برخوردار بوده است؛ لیکن، کمبودها و تنگناهای اطلاعاتی و اقتصادی همواره موجب کوتاهی در پرداختن به آن گردیده است.

نگاهی گذرا به تغییرات و تحولات آموزش و پرورش پیش از دبستان، در طول بیش از نیم قرن گذشته، نشانگر این واقعیت است که مبحث تربیت دینی گاهی به عمد و گاهی به سهو نادیده گرفته شده یا بر اساس یافته‌های پژوهشی بدان پرداخته نشده است؛ لیکن تزلزل و مشکلات موجود در اعتقادات دینی جوانان این عصر ایران زمین، لزوم بازنگری عمیق و مبتنی بر مطالعه را در برنامه‌های دوره پیش از دبستان الزامی می‌کند.

پس از پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی نیز، به‌رغم مشخص شدن اهمیت پرورش دینی نونهالان، حرکتی یکپارچه و براساس پژوهش صورت نگرفته است. بنابراین برنامه‌ها و محتوای فعلی در این زمینه بسیار نارسا و دارای اشکال اند.

در این مقاله در پی آنیم که با توجه به ویژگی های فطری دین خواهی و خداجویی کودکان پیش دبستانی و نیز با در نظر گرفتن احادیث و رهنمودهای بزرگان دین، به راهکارهای عملی در تربیت دینی کودکان، در دوره پیش از دبستان، دست یابیم.

روش های تربیت دینی کودکان پیش دبستانی

کودک امانتی الهی و ودیعه ای آسمانی است که به پدر و مادر سپرده شده است. قلب پاک کودک، گوهری گرانبهای و نفیس و آینه ای روشن است که از هر گونه نقش و نگار خالی است و در عین حال قابلیت پذیرش هر نقشی را دارد... پس اگر وی را طبق اصول صحیح تعلیم و تربیت، به عادات و صفات نیک پرورش دهند، به آن عادات خو گرفته، بر آن صفات نشوونما می کند. (سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی، ۱۳۶۵)

هدایت کودکان جز از طریق پرورش صحیح مذهبی آنان میسر نیست و کودکان برای پذیرش رفتارهای صحیح و مطلوب اجتماعی از طریق آموزش مسایل دینی، آمادگی بیش تری دارند تا از راه های دیگر. در مرحله پیش از دبستان، بهتر است آموزش مسایل دینی به صورت «آموزش غیرمستقیم» باشد و هر کودک به تناسب میزان تمایل و توان خویش کشف کند و یاد بگیرد. علاوه بر آن بهتر است کودک در انجام فعالیت ها از آزادی بیش تری برخوردار شود و آموزش برای او جنبه سرگرمی و بازی داشته باشد. در روش آموزش غیرمستقیم، کودکان فرصت دارند برنامه های کار خود را تنظیم کنند و درباره دانسته ها و کشفیات خود، پرسش های گوناگون مطرح نمایند. ارزشیابی از آموخته های آنان نیز باید به صورت غیرمستقیم انجام شود، مانند ارزشیابی در حین بحث و گفت و گو و مشاهده. به بیان دیگر، نیازی نیست سخن از امتحان به میان آید.

ویژگی هایی که در دوره پیش از دبستان بسیار مهم است و باید به آن ها توجه کرده، روش های آموزش را براساس آن ویژگی ها طرح ریزی نمود، عبارت اند از:

۱- علاقه کودکان به بازی.
۲- قدرت و نیاز کودکان به الگوگیری، نقش پذیری و تقلید در این سن.

۳- شادی کودکان و علاقه آن ها به مطالب آهنگین.

گستره برنامه ها و فعالیت های دوران پیش دبستانی را نیز می توان در موارد زیر خلاصه کرد:

الف) توسعه مهارت های حسی و حرکتی.

ب) توسعه مهارت های کلامی.

ج) توسعه مهارت های شناختی.

د) توسعه مهارت های اجتماعی.

ه) توسعه قوای خلاق و زیبایی شناختی.

و) تقویت مهارت های خودیاری و رشد عاطفی. (افروز،

۱۳۷۸)

دکتر غلامحسین شکوهی (۱۳۶۳)، اهداف عمده آموزش و پرورش در دوره قبل از دبستان را به صورت زیر بیان کرده است:
۱- پرورش عادات مفید در کودک به منظور تأمین تندرستی و ایجاد مهارت هایی که برای تطبیق شخص با محیط لازم است.

۲- پرورش رفتارهای اجتماعی مطلوب در کودکان.

۳- پرورش عواطف کودکان.

۴- کمک به پرورش استعداد های فطری کودکان.

۵- ایجاد حس اعتماد به نفس و امنیت خاطر در کودکان.

۶- متوجه ساختن کودک به دنیای پیرامونش.

۷- تشویق حس استقلال طلبی.

۸- پرورش حس زیبایی شناسی در کودکان.

با یک بررسی ساده می توان جایگاه تربیت دینی کودکان را در کنار هر یک از موارد بالا یا به شکل چتر فلسفی گسترده در بالای موارد فوق مشاهده کرد. برای مثال، در پرورش عواطف کودک مسلمان، علاوه بر پرورش حس نوع دوستی، به پرورش حس برادری اسلامی و کنترل عواطف نیز توجه می شود. علاوه بر آن برای ایجاد حس اعتماد به نفس در

در دوره پیش از دبستان، روش های

اصولی والدین و همکاران عملی

تقویت حس کنجکاوی و

رفتارهای کنجکاوانه در کودکان

از انبساط های صحیح، مناسب

کودکانه به سوال های آن ها

شوند و در کنار آنان وجودشان از محبت سیراب شود و بر اعتماد به نفسشان افزوده گردد. از این رو، مربی می‌تواند آموزش مسایل دینی را با بازی همراه کند تا برای کودکان جذاب و دوست داشتنی گردد. (سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، ۱۳۶۵)

در حدیث روایت شده از امام صادق (ع) نیز ملاحظه می‌کنیم که این اندیشمند بزرگ جهان اسلام، فعالیت اصلی کودکان زیر هفت سال را بازی عنوان می‌کند.

بنابراین در دوره پیش از دبستان، هر قدر بتوانیم شیوه‌های تربیت دینی کودکان را با بازی و سرگرمی همراه کنیم و جنبه اجبار و تحکم آن را کاهش دهیم، موفق‌تر خواهیم بود.

در سیره حضرت پیامبر (ص)، بزرگداشت کودکان و اهمیت دادن به بازی آن‌ها بسیار چشمگیر است؛ چنان که بزرگ معلم عالم بشری، سجده خویش را در نماز چنان طولانی می‌کند که نوادگان عزیزشان بازی اسب‌سواری خویش را به پایان برسانند و چهارچوب نماز را وسیله‌ای برای انقطاع بازی اطفال قرار نمی‌دهد.

بازی، مناسب‌ترین روش تربیتی دوره پیش از دبستان است. وظیفه مربی این است که کودک را با بازی‌های تازه‌ای که برای این دوره مناسب‌اند، آشنا کند. مربی باید وقتی کودک هم‌بازی ندارد، به‌طور پنهانی در بازی او شرکت کند. (شکوهی، ۱۳۶۳) شرکت مربی یا والدین در بازی‌های کودکان و وارد کردن تعالیم دینی در خلال این بازی‌ها می‌تواند جذابیت تعالیم عالیة اسلام را صد چندان سازد. برای مثال بازی ایفای نقش اعضای خانواده، در حالی که مربی در نقش مادر است، برای نونهالان بسیار دوست داشتنی است. مربی می‌تواند در جریان این بازی اهمیت نماز و سر وقت خواندن آن را، بدین شکل گوشه‌زد کند: کودک ۱: مامان، من حالا از سماورم برایت یک چای می‌ریزم.

مادر: دستت درد نکند، من خیلی خسته‌ام و چای خیلی می‌چسبد.

کودک ۲: خوب، مامان حالا که خسته‌ای روی پای من

کودک مستلمان، گوشه‌زد کردن ارزشمندی نوع انسان به دلیل تعقل و اندیشه، الزامی می‌نماید.

در تربیت دینی کودک پیش‌دبستانی باید بیش‌تر از عواطف و احساسات ظریف او، برای توجه به خدا استفاده کرد. باید درباره زیبایی‌های طبیعت، پدید آمدن شب و روز، پدید آیی فصول، تابش خورشید، طلوع و غروب خورشید، ماه و ستارگان، تشکیل ابر، ریزش باران و برف، وزش ملایم نسیم، غرش رعد و برق، طوفان، جاری شدن سیل، آسمان نیلگون، کوه و تپه، دشت و صحرا و جنگل، رودخانه و دریا، فرارسیدن بهار زیبا، شکوفه دادن درختان و... با کودک سخن گفت و خدا را به عنوان سرچشمه زیبایی و مهربانی برای او ترسیم کرد. باید چشم کنجکاو و ذهن کودک را به کنار زیبایی‌های طبیعت برد و از این طریق آن‌ها را تغذیه کرد.

در این قسمت به بررسی برخی از روش‌های تربیت دینی کودکان پیش‌دبستانی می‌پردازیم.

۱- تربیت دینی کودک پیش‌دبستانی از طریق بازی

پیامبر اسلام (ص) می‌فرماید: «مَنْ كَانَ عِنْدَهُ صَبِيٌّ فَلْيَصَابْ لَهُ». هر کس در نزدش کودکی است، باید رفتارهای متناسب با کودک را انجام دهد و خود را به صورت هم‌بازی او در آورد.

همه بچه‌ها، به ویژه بچه‌های خردسال، با همه وجود بازی را دوست دارند و با دنیایی از احساسات خوشایند و عواطف پاک و لطیف خواهان آن‌اند که با بزرگسالان محبوب، هم‌بازی

بخواب تا برایت لالایی بگویم.

مادر: نه عزیزم، الآن ظهر است. صدای اذان را می شنوی؟ باید نماز بخوانم.

کودک ۱: مامان جون، حالا چایت را بخور و بخواب، بعد نماز می خوانی.

مادر: نه پروانه جان، درست است که من خسته‌ام، اما اگر وضو بگیرم، خدای مهربان بسیار خوشحال می شود و مراسم حال می کند و اگر به موقع نماز بخوانم، خدا دوستم خواهد داشت.

کودک ۲: مامان، می شود ما هم وضو بگیریم؟

مادر: (با لبخند): البته عزیزانم. خدای مهربان بچه‌هایی را که وضو می گیرند خیلی دوست دارد.

مربی می تواند نحوه وضو گرفتن را به صورت نمایش و بازی به کودکان آموزش دهد و از کودکان بخواهد که آن‌ها نیز این کار را تکرار کنند. هم چنین مربیان می توانند از بازی‌هایی که جنبه اتحاد و پیروزی، تعاون و همکاری و گذشت و فداکاری دارند، استفاده کنند. (سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، ۱۳۶۵)

۲- تربیت دینی کودکان از طریق ارائه الگو

کودکان همواره کنجکاوانه به محیط اطراف می نگرند و با توجه و دقت خاص رفتارهای کلامی و غیرکلامی بزرگ‌ترها، به خصوص پدر و مادر خود را در شرایط و موقعیت‌های مختلف مشاهده می کنند و از آن‌ها سرمشق می گیرند.

در فرایند شکل‌گیری شخصیت کودکان، بیش‌ترین نقش بر عهده الگوهای رفتاری است، چراکه یادگیری، اساس رفتار آدمی را تشکیل می دهد. یادگیری‌های غیرمستقیم، ضمنی یا مشاهده‌ای،

پایدارترین و مؤثرترین یادگیری‌ها محسوب می شوند، به ویژه در دوران پیش از دبستان، به دلیل تمایل فراوان کودکان به تقلید، اهمیت این روش‌ها مضاعف می شود.

خمیرمایه شخصیت کودکان در کانون خانواده شکل می گیرد و تقلید از رفتار والدین و دیگر اعضای خانواده از بارزترین ویژگی‌های سنین پیش‌دبستانی است. هر قدر الگوهای رفتاری در نظر کودکان از شخصیت محبوب‌تری برخوردار باشند، رفتارهای کلامی و غیرکلامی آن‌ها بیش‌تر مورد توجه کودکان قرار می گیرند. (افروز، ۱۳۷۲) به عبارت دیگر، همه آموخته‌ها، عادت‌ها، رفتارها و منش‌های ما ناشی از محیط است و در اثر وجود سرمشق‌ها، مربیان و یادگیری‌های مستقیم و غیرمستقیم پدید می آیند. اما آن چه در ادامه فرایند رشد شخصیت کودکان و تأثیرپذیری آن‌ها از الگوهای رفتاری بسیار حساس است، هماهنگی، همانندی و همراهی الگوها در رشد شخصیت و تثبیت معیارهای اخلاقی به هنگام ورود کودک به مدرسه می باشد. بنابراین لازم است والدین با هماهنگی و همراهی هم، خودشان الگوی عملی تربیت دینی باشند و علاوه بر آن بتوانند الگوهای مناسبی به کودکان ارائه دهند. ارائه الگو می تواند از طریق فرایندهایی که مورد علاقه کودکان است، صورت گیرد؛ مثلاً ارائه الگو از طریق داستان‌گویی یا خواندن کتاب برای کودکان. حتی اگر والدین هیچ عمده نداشته باشند، رفتار، کردار و گفتار آن‌ها بزرگ‌ترین وسیله تربیت دینی ایشان خواهد بود، زیرا چنان که قبلاً اشاره کردیم، کودکان در سنین پیش از دبستان، علاقه مند و نیازمند به همانندسازی‌اند و مهم‌ترین مرجع همانندسازی ایشان، والدین و مربیان می باشند. الگوهای بزرگسالی که با کودکان محشورند، به طور مستقیم و غیرمستقیم، خواسته و ناخواسته، در هر شرایط و موقعیتی که باشند، با رفتار خود به روند تکوین شخصیت کودکان جهت می دهند و آن را تقویت می کنند. از این روست که مهم‌ترین عامل در برنامه‌های تربیتی کودکان پیش‌دبستانی، ویژگی‌های مطلوب والدین و مربیان است، زیرا کودکان از نظر عاطفی و احساسی به شدت متأثر می شوند و چگونگی اخلاق، رفتار و شخصیت اطرافیان بر باورها، بازخوردها و رفتارهای فردی و اجتماعی‌شان اثر می گذارد. به همین سبب لازم است برای تربیت دینی نونهالان، والدین و مربیان، رفتاری آمیخته با عطف، محبت و منطق و استواری داشته، متصف به صفات دینی باشند تا نونهالان را بدان‌ها ترغیب کنند.

علاوه بر ارائه الگوهای مناسب، استفاده از اصولی برای جذاب کردن روش های ارائه الگو می تواند کارساز باشد. اگر الگوها را در قالب داستان های مصور و دارای رنگ آمیزی و نیز متن های شاد و مفرح ارائه کنیم، میزان جذب این الگوها، صددرصد بیش تر خواهد بود.

۳- تربیت دینی کودکان از طریق خواندن شعرها و متون آهنگین و شاد از آن جا که شعر از صدای کلمات، ترکیبی موزون می سازد، کودکان از گوش دادن به آن لذت می برند. خردسالان را می توان با اشعار مخصوص آن ها، مانند شعرهای بسیاری از شاعران معاصر، آشنا کرد. گاه تکرار این گونه اشعار به کودکان کمک می کند تا آن ها را به خاطر بسپارند. شعرخوانی در کلاس، اغلب باعث علاقه مندی کودکان به صدای کلمات می شود. گاهی قافیه پردازی و تجانس حروف، توجه کودکان را که تنها از صدای کلمات و طریقه جاری شدن صداها بر زبان شان لذت می برند، به خود جلب می کند. کودکان را باید به بازی با کلمات تشویق کرد، اما قبل از آن باید به معلمان این هشدار را داد که کودکان خردسال ممکن است بیش از اندازه به جناس سازی روی آورند. اشعار را باید با صدای بلند خواند تا قافیه و وزن آن واضح تر باشد. (اسپارک، ترجمه نظری نژاد، ۱۳۶۹)

مربیان کودکان خردسال، اغلب شعرخوانی را با بازی های انگشتی (FINGER PLAYS) توأم می کنند. هر چند این نوع فعالیت ها معمولاً فاقد ارزش ادبی اند، ولی برای وقت گذرانی مفید به نظر می رسند و کودکان می توانند هنگام انتظار برای اتوبوس یا موارد مشابه دیگر، از آن بهره بگیرند. بازی های انگشتی که ریشه در کودکان های فریبیل دارند، در آموزش دوران اولیه کودکی، سنتی با ارزش به شمار می آیند. (همان منبع) در این جا نمونه هایی از اشعار سرودهای کودکان از نظر والدین گرامی می گذرد.

بچه مسلمان

اصول دین پنج بود

دانستش گنج بود

اول خدای یکتا

یعنی یک و بی همتا

دوم خدا عادل بود

بر همه چیز قادر بود

سوم نبوت نبی

خدا فرستاده رسول

چهارم امامت آمده

بهر هدایت آمده

پنجم معاد محشر است

روز جزای محشر است

مسلمانم

فکر خدا مسلمانم

راه انبیا

ای بچه‌ها، ای بچه‌ها

ای همه از گل بهترا

دست خدا با همه تون

با فریاد و هممه تون

شعارتون امیده

پایان شب سپیده

راه خدا، راه ماست

راه خوب انبیاست

ظلم و ستم پلیده

کار شه ویزیده

ما زیر ظلم نمی‌ریم

تن به ستم نمی‌دیم

نماز

هر آن کس با نماز است

همیشه سرفراز است

نماز آرد سعادت

دهد جان را طراوت

به هر جا و به هر کار

خدا را در نظر دار

مشو ای طفل عاقل

ز حق یک لحظه غافل

نماز، اساس دین است

مسلمانی در این است

۴- تربیت دینی کودکان از طریق ارائه پاسخ‌های مناسب به

سؤال‌های دینی آن‌ها

از دیگر ویژگی‌های بسیار مهم و حساس کودکان پیش دبستانی، «کنجکاوی» فوق‌العاده آن‌هاست. همه کودکان، کنجکاو و جست‌وجوگر آفریده می‌شوند. کنجکاوی، بستر خداجویی و توحید، خمیرمایه خلاقیت و نوآوری است. رفتار کنجکاوانه در نزد کودکان بسیار چشمگیر و محسوس است. آن‌ها می‌خواهند با پرسش‌ها و رفتارهای کنجکاوانه خود راز و رمزها را بشناسند، پرده‌ها را کنار بزنند و نادیده‌ها را ببینند. کودکان با سؤالات فراوان خود می‌خواهند علت‌ها را بشناسند و با علت‌العلل آشنا گردند. آن‌ها می‌خواهند بدانند

در پرورش دینی کودکان پیش دبستانی، باید به ویژگی‌ها و نیازهای این کودکان به صورت کامل توجه کنیم و برنامه ریزی آموزشی نیز باید براساس این ویژگی‌ها و نیازها طراحی گردد تا به خطا نرود.

که ناظم نظم کائنات، خالق جهان آفرینش و پدید آورنده هستی کیست. آن‌ها با سؤال‌ها و رفتارهای کنجکاوانه خود در پی شناخت خدا و تعظیم و تسبیح خالق‌اند.

کنجکاوی، زیباترین موهبت الهی است و خوشایندترین حالت عاطفی و نیکوترین سرمایه شناختی است که آمیزه‌ای از دو عنصر احساس و شناخت است.

بچه‌ها از حدود سه سالگی مرتباً در مورد پدیده‌های مختلف سؤال می‌کنند و در شش سالگی پرسش‌های کنجکاوانه بچه‌ها به اوج خود می‌رسد و این امر بصیرت، خوش‌رویی، حوصله و صبوری والدین و مربیان را می‌طلبد. (افروز، ۱۳۷۸)

در دوره پیش از دبستان، وظیفه اصلی والدین و مربیان عبارت از: تقویت حس کنجکاوی، توسعه رفتارهای کنجکاوانه در کودکان و ارائه پاسخ‌های صحیح، منطقی و کودکانه به سؤال‌های آن‌هاست. زمانی که پاسخ سؤال‌های کودک را به درستی نمی‌دانیم، بهتر است ضمن تکریم شخصیت کودک و اعلام اهمیت سؤال او، به او بگوییم که پاسخ کامل را نمی‌دانیم و لازم است برای یافتن پاسخ به کتاب یا شخصی آگاه مراجعه کنیم. با این رفتار صمیمانه و صادقانه، کودک ضمن احساس رضایت‌مندی روانی، روش تحقیق و یافتن پاسخ سؤال‌هایش را می‌آموزد و محبت قلبی‌اش نسبت به مربی و والدین افزایش می‌یابد. کنجکاوی در زندگی کودکان پیش‌دبستانی قوی‌ترین عامل تقویت رفتار هوشمندانه و اصلی‌ترین بستر علاقه‌مندی و توسعه ظرفیت یادگیری است. بچه‌های کنجکاو، همواره بیش از دیگران آماده مواجه شدن با

تجارب و وقایع غیرمنتظره‌اند. بچه‌های کنجکاو و جست‌وجوگر، به لحاظ علاقه‌ای که برای برقراری ارتباط با دیگران در جهت طرح پرسش‌های کنجکاوانه خود دارند، از بیش‌ترین سازش‌یافتگی اجتماعی و تعادل شخصیت برخوردار می‌باشند.

پاسخ دادن به سؤال‌های کودکان، همراه با عطف و مهربانی و صداقت، می‌تواند آنان را به اعمال و مسایل دینی علاقه‌مند کند و سیمایی رحمانی و زیبا از خداوند ترسیم نماید. نگارندگان این نوشتار، در دوره راهنمایی تحصیلی، به بررسی نگرش نوجوانان نسبت به امام زمان (عج) و قیام ایشان پرداختند. متأسفانه نتایج نشان داد که اکثر نوجوانان سیمایی خشن از امام عصر در ذهن دارند که شمشیر به دست در حال گردن زدن افراد است و در

فراوان است، برای مثال:

– تو را از بیمارستان آورده‌ایم.

– تو را از بازار خریده‌ایم.

– تو را از خیابان برداشته‌ایم.

– شکم مرا بریده‌اند و تو را بیرون آورده‌اند.

– خدای مهربان، تو دختر زیبا و خوب را به ما عطا کرده‌است.

(پاسخی در جهت تربیت دینی)

– ماما جون چرا نماز می‌خوانی؟

– چون اگر نخوانم،

خدا مرا به جهنم می‌برد.

– چون اگر بخوانم،

خدا مرا به بهشت می‌برد.

– چون خدا گفته،

می‌خوانم.

– چون اگر نخوانم،

مسلمان نیستم.

– عزیزم، خدای مهربان نعمت‌های خیلی زیادی به من داده، مثل: چشم، گوش، عقل و دختر زیبا و خوبی مثل تو و من برای تشکر از خدا و حرف زدن با او نماز می‌خوانم. (پاسخ مطلوب در جهت تربیت دینی)

۵- روش‌های دیگر تربیت دینی کودکان پیش‌دبستانی

– با توجه دادن کودکان به نعمت‌هایی که همیشه همراه آن‌هاست، مثل: اندام‌های مختلف آنان (چشم، گوش، دهان، سر، دست و...) یا نعمت‌هایی که خیلی دوستش دارند، مثل:

نهایت معلوم شد که این تصویر در اثر پاسخ‌گویی غیر صحیح به سؤال‌های ایشان شکل گرفته است، در حالی که امام مهدی (عج) امام رحمت و مهربانی و امام نجات و رهایی مسلمانان است.

متأسفانه ما از تعالیم دین کامل و زیبای اسلام، گاه سیمایی خلاف آن چه هست ترسیم می‌کنیم و موجبات گریز کودکان و نوجوانان را فراهم می‌نماییم. برای مثال در پاسخ به این سؤال کودکان که: «مامان، مرا از کجا آورده‌اید؟» مادران پاسخ‌های متفاوتی می‌دهند که دارای تأثیرهای خوب یا بد

پدر، مادر، مادر بزرگ و... یا نعمت‌های طبیعی، مثل: کوه، جنگل، حیوانات، گیاهان و... با استفاده از حسّ زیبایی‌شناسی؛ می‌توان کودکان را به خداشناسی هدایت کرد.

– با ترسیم شکل‌ها و نقاشی‌هایی که در آن‌ها مؤمنان همیشه لباس‌هایی به رنگ روشن و تمیز می‌پوشند، می‌خندند و خوشحال‌اند؛ می‌توان ویژگی‌های مثبت افراد متدین را به کودکان نشان داد و به طور غیرمستقیم عادات صحیح را به ایشان آموخت.

– با ترتیب دادن نمایش‌های شاد و آموزنده می‌توانیم وظایف مسلمانان را از طریق نمایش یا ایفای نقش توسط خود کودکان اشاعه دهیم و در کنار این نمایش و ایفای نقش، شعرها و نثرهای آهنگین بخوانیم.

– با ارائه جلوه‌هایی از زندگی امامان و پیامبر اکرم (ص)، که کودکان به آن‌ها علاقه دارند، مثل بازی کردن حضرت پیامبر با

کودکان، سلام کردن پیامبر اکرم به کودکان و... آنان را به الگوهای مبارک دین اسلام علاقه‌مند کنیم.

– قبل از اقدام به تربیت دینی کودکان، رفتار، اعمال و شخصیت خودمان را مورد بازنگری قرار دهیم و سعی کنیم نمونه کامل اعمال و گفتار اسلامی باشیم. به همین دلیل، چگونگی انتخاب مربیان مقطع پیش‌دبستانی، بسیار بسیار مهم و حیاتی است.

– همراهی کردن کودکان پیش‌دبستانی در مراسم دینی، برای آنان بسیار لذت بخش و آموزنده است. برای مثال، همراهی کردن آن‌ها در نماز جماعت، مراسم عزاداری، مراسم میلادیه و... البته بدون ایجاد سختی و فشار برای آنان، می‌تواند آموزش عملی مراسم دینی باشد.

روش‌های آموزش دینی کودکان در مقطع پیش‌دبستان باید کاملاً غیرمستقیم، توأم با بازی، آزادانه و لذت بخش باشد و از به کار بردن روش‌های آمرانه، جداً باید خودداری شود.

بحث و نتیجه‌گیری

در مطالعاتی که برای نگارش این مقاله انجام دادیم و نیز در تبادل نظر با یکدیگر و با مربیان و سرپرستان مراکز پیش‌دبستانی، به نکات و مطالبی جالب دست یافتیم، از جمله این‌که:

● روش‌های آموزش دینی کودکان در مقطع پیش‌دبستان باید کاملاً غیرمستقیم، توأم با بازی، آزادانه و لذت بخش باشد و از به کار بردن روش‌های آمرانه، جداً باید خودداری شود.

● در پرورش دینی کودکان پیش‌دبستانی، باید به ویژگی‌ها و نیازهای این کودکان به صورت کامل توجه کنیم و برنامه‌ریزی آموزشی نیز باید براساس این ویژگی‌ها و نیازها طراحی گردد تا به خطا نرود.

● با توجه به اهمیت این دوره به عنوان رکن و اساس شکل‌گیری شخصیت افراد، لازم است در تدوین برنامه‌های تربیت دینی این مقطع، از افراد آشنا به روان‌شناسی، مسایل دینی و مبلغان مذهبی تحصیل کرده و موفق در این زمینه بهره برد و از مشاوره با افراد صاحب تجربه استفاده کرد.

● در نظر گرفتن مواردی مثل: بازی الگوبرداری و همانندسازی و علاقه‌کودکان به شادی و شعر و کلام آهنگین در برنامه‌ریزی آموزشی دینی در مقطع پیش‌دبستان، از اهمیت اساسی برخوردار است و بدون آن نمی‌توان به موفقیت رسید.

● این پژوهش و پژوهش‌های موازی آن خطوط کلی را ترسیم می‌کنند و افراد متخصص در زمینه روان‌شناسی، تعلیم و تربیت پیش‌دبستانی و متخصصان مسایل دینی می‌توانند به جزئیات پرداخته، برنامه‌هایی را تنظیم و اجرا کنند.

پیش‌نهادهای

– لازم است محتوای موجود در تربیت دینی کودکان پیش‌دبستانی توسط متخصصان مورد بازنگری قرار گیرد تا نکات مثبت و منفی آن معین شود.

– با بررسی وضعیت تربیت دینی جوانان و نوجوانان و مشخص کردن ضعف‌های آن‌ها می‌توان دریافت که در چه زمینه‌هایی ضعف داریم و باید در آن‌ها سرمایه‌گذاری کنیم.

– روش‌های تربیت دینی کودکان پیش‌دبستانی را بر روش‌های غیرمستقیم متمرکز کنیم تا بر ویژگی‌های این کودکان منطبق شود.

– برای اجرای همایش‌های تخصصی در زمینه تربیت

دینی کودکان پیش‌دبستانی، به ویژه در محور تدوین محتوا، برنامه‌ریزی کنیم تا محتواهایی قابل تجزیه و تحلیل و انتخاب فراهم آید.

– محتوا و برنامه‌هایی برای تربیت دینی کودکان پیش‌دبستانی، از طریق متخصصان یا با مشارکت متخصصان، ارائه دهیم.

– زندگی کامل‌ترین الگوی بشری، حضرت پیامبر اکرم (ص)، با رویکرد تربیت دینی کودکان خردسال و استخراج اصول این تربیت از زندگی ایشان، چندین باره بازنگری شود.

– در روش‌های تربیت دینی کودکان پیش‌دبستانی، با توجه به این‌که موفقیت چندان در این زمینه حاصل نکرده‌ایم، تجدیدنظر گردد.

– روش‌های تربیت دینی کودکان پیش‌دبستانی با شادی، بازی، شعر و سرود و ارائه الگوهای مطلوب برای انطباق روش‌ها با ویژگی‌ها و نیازهای این کودکان، همراه شود.

– عناوین پژوهشی سالانه تدوین و به شورای تحقیقات آموزش و پرورش و مؤسسات دیگر ارائه شود و نتایج پژوهش‌های انجام شده مورد بررسی دقیق قرار گیرد.

فهرست منابع

- اسپارک، برنارد (۱۳۶۹): آموزش در دوران کودکی، ترجمه محمد حسین نظری نژاد، مشهد، انتشارات آستان قدس رضوی.
- افروز، غلامعلی (۱۳۷۲): روان‌شناسی و تربیت کودکان و نوجوانان، تهران، انتشارات انجمن اولیا و مربیان جمهوری اسلامی ایران.
- افروز، غلامعلی (۱۳۷۸): نگرشی بر مبانی نظری، هدف‌ها و روش‌ها در پرورش توانمندی‌های کودکان پیش‌دبستانی، نشریه پیوند، شماره ۲۴۲.
- سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی (۱۳۶۵): روش و محتوای آموزش در مراکز آموزشی قبل از دبستان (جلد اول)، تهران، شرکت چاپ و نشر ایران.
- شرفی، محمدرضا (۱۳۶۸): مراحل رشد و تحول انسان، تهران، سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- شکوهی، غلامحسین (۱۳۶۳): تعلیم و تربیت و مراحل آن، مشهد، انتشارات آستان قدس رضوی.
- مهجور، سیامک رضا (۱۳۷۴): روان‌شناسی بازی، شیراز، انتشارات راهگشا.